Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain ja Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annettua lakia sekä Eläketurvakeskuksesta annettua lakia. Ehdotetut muutokset sisältävät tarkennuksia sosiaaliturvalaitosten tehtäviin Euroopan unionin sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevan lainsäädännön toimeenpanossa. Eläketurvakeskukselle ehdotetaan lisää tehtäviä sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien todistusten antamisessa sekä poikkeuslupa-asioissa.

Euroopan unionin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan lainsäädännön toimeenpanossa siirrytään vaiheittain sähköiseen tiedonvaihtoon vuoden 2020 aikana. Tietojärjestelmien rakennusvaiheesta siirrytään vaiheittain ylläpito- ja kehittämisvaiheeseen. Sähköiset sanomat liikkuvat Kansaneläkelaitoksessa sijaitsevan yhteyspisteen kautta. Ehdotukseen sisältyy yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua koskevien säännösten muutoksia, joissa huomioidaan rakennetun yhteyspisteen tietojärjestelmän palvelut ja niiden käytöstä laaditut sopimukset. Yleisen tietosuoja-asetuksen voimaan tulon sekä sosiaaliturvalaitosten tekemän yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua koskevan puitesopimuksen myötä osa voimassa olevista säännöksistä on jäänyt tarpeettomiksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

_____

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
PERUSTELUT....3
1 Asian tausta ja valmistelu....3
1.1 Tausta....3
1.2 Valmistelu....3
2 Nykytila ja sen arviointi....3
3 Tavoitteet....8
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset....8
4.1 Keskeiset ehdotukset....8
4.2 Pääasialliset vaikutukset....10
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset....10
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja kansalaisten asemaan....10
4.2.3 Tietoyhteiskuntavaikutukset....11
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot....11
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset....11
6 Lausuntopalaute....12
7 Säännöskohtaiset perustelut....13
7.1 Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta....13
7.2 Laki Eläketurvakeskuksesta....17
8 Voimaantulo....17
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys....18
LAKIEHDOTUKSET....20
1. Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta....20
2. Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta....25
LIITE....26
RINNAKKAISTEKSTIT....26
1. Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta....26
2. Laki Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta....34

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 29 päivänä huhtikuuta 2004 asetuksen (EY) N:o 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta (jäljempänä perusasetus), ja 16 syyskuuta 2009 asetuksen (EY) N:o 987/2009 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä (jäljempänä täytäntöönpanoasetus).

Asetusten mukaan tiedonvaihdossa ryhdytään siirtymäajan kuluttua käyttämään sähköisiä asiakirjoja. Euroopan komission perustaman suojatussa verkossa toimivan sanomanvaihtojärjestelmän EESSI:n (Electronic Exchange of Social Security Information) kautta rakenteiset sähköiset asiakirjat välitetään jäsenmaasta toiseen yhteyspisteiden kautta. Sosiaaliturvalaitokset ovat velvollisia käyttämään jäsenmaiden välisessä yhteydenpidossa yhteyspistettä siten, että kaikki sanomat kulkevat jäsenmaan yhteyspisteestä toisen maan yhteyspisteeseen. Järjestelmän kansallisen osan rakentaminen, hallinto ja ylläpito ovat kunkin jäsenvaltion omalla vastuulla. Suomessa yhteyspiste on sijoitettu Kansaneläkelaitokseen.

Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta (352/2010) tuli voimaan 19.5.2010 ja sitä on osittain sovellettu jo 1.5.2010 lukien, jolloin perusasetusta ja täytäntöönpanoasetusta alettiin soveltaa. Laissa säädetään sosiaaliturvalaitosten tehtävistä ja toimivallasta perusasetuksen ja täytäntöönpanoasetuksen soveltamisessa, sähköisestä tiedonvaihdosta ja yhteyspisteestä sekä kustannusten jakamisesta yhteyspistettä käyttävien laitosten kesken. Siirtyminen sähköiseen tiedonvaihtoon jäsenvaltioiden välillä on kestänyt oletettua pidempään. Voimassa oleva laki on osittain ehtinyt vanhentua, mistä johtuen sitä ehdotetaan muutettavaksi ajantasaiseksi vastaamaan laitosten toimivaltaa ja yhteyspisteen rakennetta, toimintaa ja sen yhteydessä olevia palveluita. Kansaneläkelaitos on tehnyt toimivaltaisten laitosten kanssa sopimuksia yhteyspisteen palveluista.

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (2016/679 (EU), (jäljempänä tietosuoja-asetus) on tullut voimaan 24 päivänä toukokuuta 2016 ja sitä on alettu soveltaa jäsenvaltioissa 25 päivänä toukokuuta 2018. Voimassa oleva laki on tarkoitus saattaa yhteensopivaksi tietosuoja-asetuksen kanssa.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen kanssa. Valmistelussa on kuultu Kansaneläkelaitoksessa sijaitsevaa yhteyspistettä.

2 Nykytila ja sen arviointi

Laki sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta

Voimassa olevassa laissa on säädetty laitosten velvollisuuksista sovellettavan lainsäädännön määrittämisessä ja tehtävistä antaa todistuksia ja muita esitettäviä asiakirjoja. Esitettävät asiakirjat ovat sisällöltään ja ulkoasultaan samanlaisia kaikissa jäsenmaissa. Velvollisuus ratkaista

sovellettava sosiaaliturvalainsäädäntö ja antaa sen mukainen todistus jakautuu Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen välillä. Täytäntöönpanoasetuksessa tarkoitettuja todistuksia antavat lisäksi asianomaiset työttömyyskassat ja tapaturmavakuutuslaitokset sekä työ- ja elinkeinotoimistot. Laissa on nimetty muun muassa yhteyslaitos eläkehakemusten käsittelyä varten sekä laitos, jonka kautta muista jäsenvaltiosta vakuutusmaksujen takaisinperintää koskeva yhteydenpito tapahtuu.

Suomessa eri sosiaalivakuutusjärjestelmät ovat päätyneet osittain eri ratkaisuihin sen suhteen, miten laajaa tietojärjestelmien integrointi on toisaalta järjestelmien sisällä ja toisaalta yhteyspisteeseen. Kansallinen valmistelu on tehty sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työryhmässä, jossa ovat olleet edustettuna asetuksia soveltavat toimijat.

Sähköisen tiedonvaihdon osalta unionin sosiaaliturvalainsäädäntö mahdollistaa kahden vuoden siirtymäajan, jolloin voidaan käyttää väliaikaisratkaisuja. Komission yhteydessä toimiva sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista käsittelevä hallintotoimikunta on antanut erilliset suositukset ja päätökset siirtymäaikaa koskevista erityissäännöistä ja pidentänyt siirtymäaikaa, koska järjestelmien rakentaminen on kestänyt odotettua pidempään.

Välitettävät tiedot sisältävät merkittävässä määrin henkilötietoja, joiden suojaussäännöt ovat tiukat. Sosiaaliturvan sähköisen tiedonvaihdon kansainvälinen osuus toteutuu Euroopan unionin sTesta -verkon kautta, jonka tietoturvataso on tässä suhteessa riittävä. Kaikki tässä verkossa kulkeva tieto on salatussa muodossa.

Tiedonvaihdon rakenteista Suomessa, kuten yhteyspisteestä ja sähköistä tiedonvaihtoa varten ylläpidettävän tietojärjestelmän palveluista, käyttöoikeuksista sekä henkilötietojen käsittelystä ja tietosuojasta on säädetty voimassa olevassa laissa. Suomessa on yksi tiedonvaihdon yhteyspiste, joka on Kansaneläkelaitoksessa ja jonka ylläpitämän tietojärjestelmäpalvelun kautta ohjataan kaikkien asetuksia soveltavien toimijoiden tietoliikenne muiden maiden yhteyspisteisiin. Kansaneläkelaitos hoitaa tietojärjestelmää laissa mainittujen viranomaisten, laitosten ja elinten lukuun ja se voi tuottaa myös sähköiseen tiedonvaihtoon liittyviä palveluja. Kansaneläkelaitoksen tehtävistä ja vastuusta yhteyspisteen hoitajana, muun muassa tiedonvaihdon turvatasosta, yhteyspisteen toiminnasta ja lainmukaisuudesta, varajärjestelmästä ja yhteyspisteessä käsitellyistä ja sen kautta kulkevista asiakirjoista kerättävistä lokitiedoista säädetään laissa. Kukin viranomainen, laitos ja elin toimii niiden tietojen rekisterinpitäjänä, jotka ovat tarpeen vireillä olevan sosiaaliturva-asian tai -hakemuksen ratkaisemiseksi. Ne ovat myös vastuussa omien järjestelmiensä osalta yhteyspisteen kautta välitettyjen asiakirjojen käsittelystä kerättävistä lokitiedoista.

Kansaneläkelaitoksen ja muiden toimivaltaisten laitosten käyttöoikeuksista yhteyspisteen kautta saapuviin ja lähteviin tietoihin on säädetty voimassa olevassa laissa. Laissa säädetään myös henkilön oikeudesta tarkastaa järjestelmään tallennettuja häntä koskevia tietoja ja lokitietoja. Laissa säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeuksista tarvittaessa saada ja käsitellä henkilötietoja. Kansaneläkelaitoksella on oikeus käsitellä ja avata yhteyspisteen kautta kulkevia ja tietojärjestelmään tallentuvia sähköisiä sanomia toimivaltaisen laitoksen tunnistamiseksi.

Tiedonvaihdon ja yhteyspisteen hallinnointia, rahoitusta ja kehittämistä varten on asetettu yhteistyöryhmä, jossa ovat edustettuina kaikki perusasetuksessa mainittuja sosiaaliturvan aloja edustavat toimijat. Yhteistyöryhmän tehtävänä on muun muassa esittää sähköisen tiedonvaihdon, yhteyspisteen yleisen hallinnoinnin ja käytettyjen palvelujen vuositoteuma ja kustannukset, jotka sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa. Sosiaali- ja terveysministeriö myös vahvistaa kunkin toimijan kustannusosuuden vuosittain.

Sähköisen tiedonvaihdon ja yhteyspisteen vuotuiset hallinnointi- ja käyttökustannukset jaetaan tiedonvaihtoon osallistuneiden toimijoiden kesken niiden käyttämän tiedonvaihdon ja palvelujen perusteella. Yhteyspisteen rakentamiskustannukset on jaettu toimijoiden kesken sen mukaan, kuinka suuri työmäärä on aiheutunut kunkin toimijan toimivaltaan kuuluvasta tiedonvaihdosta ja yhteiseksi luettavat kustannukset on jaettu arvioitujen käyttö- ja hallinnointikustannusten suhteessa. Kansaneläkelaitos huolehtii yhteyspisteessä käsiteltyjen ja sen kautta välitettyjen sähköisten asiakirjojen tilastoinnista edellä mainitun kustannusten jaon määrittämiseksi.

Voimassa olevassa laissa on säädetty myös laitosten erityisistä tehtävistä. Eläketurvakeskus muun muassa huolehtii Suomen sosiaaliturvalaitosten tai toimeentulotukea myöntävien viranomaisten liikamaksujen perinnästä muiden jäsenvaltioiden myönnettäväksi tulevista eläkkeistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole EESSI-järjestelmän käyttäjän roolissa, vaikka sille on voimassa olevassa laissa säädetty tehtävä perusasetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien poikkeuslupa-asioiden käsittelyssä.

EESSI-järjestelmän kehittämisen seuraava vaihe on jo EU-tasolla käynnistymässä, jolloin tietojenvaihto voisi perustua automaattiseen tietojen vertailemiseen.

Toimivalta sovellettavaa lainsäädäntöä koskevissa poikkeuslupa-asioissa

Poikkeusluvalla tarkoitetaan tilannetta, kun perusasetuksen tai sosiaaliturvasopimuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista säännöksistä halutaan poiketa. Perusasetuksen tai sosiaaliturvasopimuksen mukaisten toimivaltaisten viranomaiset tai laitokset voivat sopia poikkeuksista keskenään.

Eläketurvakeskus siirtää poikkeuslupa-asiat sosiaali- ja terveysministeriölle käsiteltäväksi, kun asianosainen haluaa poikkeuslupa-asiasta valituskelpoisen päätöksen tai poikkeuslupahakemus koskee tilanteita, joissa Eläketurvakeskuksella ei ole toimivaltaa käsitellä poikkeuslupahakemusta. Kansaneläkelaitos sopii poikkeuksista perusasetusta sovellettaessa työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden osalta. Voimassa olevan sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaan, jos Kansaneläkelaitos tai Eläketurvakeskus katsoo, ettei se voi ryhtyä toimenpiteisiin perusasetuksen mukaisesta sovellettavaa lainsäädäntöä koskevasta poikkeuksesta sopimiseksi toisen jäsenvaltion toimivaltaisen laitoksen kanssa, asia voidaan siirtää sosiaali- ja terveysministeriön ratkaistavaksi. Tällöin sosiaali- ja terveysministeriö voi toimivaltaisena viranomaisena sopia toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen kanssa poikkeuksista sovellettavaan lainsäädäntöön perusasetuksen 16 artiklan mukaisesti tai antaa asianosaiselle valituskelpoisen päätöksen. Sosiaali- ja terveysministeriö käsittelee vuosittain vain muutamia tällaisia tapauksia.

Vaikka Eläketurvakeskus olisi toimivaltainen käsittelemään poikkeuslupa-asian, se ei kuitenkaan ole toimivaltainen antamaan asiasta valituskelpoista päätöstä. Jos poikkeuslupa-asian ratkaisu on myönteinen, Eläketurvakeskus antaa henkilölle todistuksen (A1) sovellettavasta sosiaaliturvalainsäädännöstä. Jos ratkaisu on kielteinen, Eläketurvakeskus ilmoittaa asiasta asianosaisille kirjeitse. Jos joku asianosaisista haluaa asiasta valituskelpoisen päätöksen, Eläketurvakeskus siirtää asian päätöksen antoa varten sosiaali- ja terveysministeriölle. Siirretty asia pysyy vireillä Eläketurvakeskuksen käsittelyjärjestelmässä sosiaali- ja terveysministeriön käsittelyn ajan. Mikäli sosiaali- ja terveysministeriö sopii poikkeuksesta toisen jäsenvaltion kanssa, Eläketurvakeskus antaa asianosaiselle henkilölle todistuksen sovellettavasta lainsäädännöstä (A1).

Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen (915/1992, SopS 85—86/1992) 4 artiklan mukaisesti asianomaiset viranomaiset voivat tehdä poikkeuksia sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista määräyksistä. Asianomainen viranomainen on Yhdysvalloissa sosiaali- ja terveysministeri ja Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö. Sopimuksen 9 artiklan c-kohdan mukaan asianomaiset viranomaiset ilmoittavat toisilleen mahdollisimman pian kaikista lainsäädäntömuutoksista, jotka saattavat vaikuttaa sopimuksen soveltamiseen.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) velvoittaa viranomaisen tarjoamaan jokaiselle mahdollisuuden toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä sekä vastaanottaa sähköiset viestit ja asiakirjat käyttämällä tietoturvallista sähköistä tiedonsiirtomenetelmää. Sosiaali- ja terveysministeriössä ei ole käytössä vaatimukset täyttäviä sähköisiä palveluja, eikä niitä asioiden vähäisen määrän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista rakentaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole käyttäjänä EU-maiden välisessä sähköisessä tietojen vaihtojärjestelmässä EESSI:ssä, eikä se pysty lähettämään tai vastaanottamaan sähköisiä sanomia muiden jäsenvaltioiden laitoksilta.

Aikavälillä 1.1.2015—1.4.2020 Eläketurvakeskus on siirtänyt sosiaali- ja terveysministeriölle yhteensä 102 poikkeuslupapyyntöä. Samana aikana Eläketurvakeskus on käsitellyt yhteensä 4 853 poikkeuslupa-asiaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksestä saa hakea muutosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaiseen Eläketurvakeskuksen antamaan päätökseen haetaan muutosta työeläkeasioiden muutoksenhalulautakunnalta ja vakuutusoikeudelta.

Toimivalta perusteetta maksettujen etuuksien perinnässä

Kukin toimivaltainen laitos huolehtii perusteetta tai väliaikaisesti maksamiensa etuuksien kuittaamisen ja takaisinperinnän muista jäsenvaltioista perusasetuksen ja täytäntöönpanoasetuksen säännösten mukaisesti. Myös muista jäsenvaltioista saapuvat kuittaamista koskevat vaatimukset käsitellään toimivaltaisissa laitoksissa.

EU-jäsenvaltion laitos voi periä aiheettomasti maksamaansa etuutta myös toisen jäsenvaltion takautuvasti myönnettävästä eläkkeestä. Voimassa olevan sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 10 §:n 2 mukaan viranomaisen tai laitoksen taikka toimeentulotukea myöntävän viranomaisen liikaa maksaman määrän takaisinperinnästä muusta jäsenvaltiosta myönnettäväksi tulevasta eläkkeestä huolehtii Eläketurvakeskus. Eläketurvakeskus myös vastaanottaa toisen maan maksaman takautuvan eläkkeen ja jakaa rahamäärän eri vaatijoiden kesken.

Jos perintää ei voida tehdä täytäntöönpanoasetuksen 987/2009 72—74 artiklan mukaisella menettelyllä joko perimällä takaisin toisen EU-maan laitoksen takautuvasta etuudesta tai maksussa olevasta etuudesta kuittaamalla, saatavat peritään ensisijaisesti vapaaehtoisesti ja sen jälkeen täytäntöönpanoasetuksen 75—85 artiklan mukaisen perintämenettelyn mukaisesti. Eläketurvakeskus on voimassa olevan lain 10 §:n 1 momentin mukaisesti nimetty täytäntöönpanoasetuksen 75 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuksi laitokseksi Suomeen tulevien vakuutusmaksujen perimispyyntöjen osalta. Eläketurvakeskus toimittaa perintäpyynnöt edelleen ulosottoviranomaisille perintätoimia varten.

Kansaneläkelaitoksen rooli yhteyspisteen tunnistuspalvelun järjestäjänä

Kansaneläkelaitos hoitaa yhteyspisteen tietojärjestelmää ja voi tuottaa tähän liittyviä palveluja perusasetusta ja täytäntöönpanoasetusta soveltavien viranomaisten, laitosten ja elinten lukuun. Kukin viranomainen, laitos ja elin toimii voimassa olevan sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaan omien tietojensa rekisterinpitäjä. Tietojärjestelmään liittyviä palveluja ovat esimerkiksi yhteyspisteen portaalin tuottaminen, henkilön yhteinen tunnistuspalvelu, henkilötietojen hankkiminen väestötietojärjestelmästä ja henkilötunnuksen hankkiminen väestörekisteriviranomaisilta ja asiakirjojen säilytyspalvelu. Näiden käyttöön otosta on sovittu yhteyspistettä käyttävien toimijoiden kesken. Voimassa olevan lain 17 § asettaa Kansaneläkelaitokselle jo paljon rekisterinpitäjälle normaalisti kuuluvia velvollisuuksia, kuten vastuun yhteyspisteen yleisestä toiminnasta ja toiminnan lainmukaisuudesta sekä tietojärjestelmässä olevien tietojen käytettävyydestä, eheydestä, muuttumattomuudesta, suojaamisesta, säilyttämisestä ja hävittämisestä.

Tietoja luovutettaessa on otettava huomioon käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate, josta säädetään tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa. Henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan perusteella henkilötietojen hyödyntäminen muussa tarkoituksessa, kuin mihin ne on alun perin kerätty, on mahdollista rekisteröidyn suostumuksella tai käsittelyn perustuessa sellaiseen unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Näitä tavoitteita ovat muun muassa jäsenvaltion yleiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, kuten kansanterveys ja sosiaaliturva, julkisen vallan käyttöön liittyvä valvonta-, tarkastus-tai sääntelytehtävä sekä rekisteröidyn suojelu tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet.

Perusasetuksessa ja täytäntöönpanoasetuksessa on säädetty jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta sosiaaliturva-asetusten toimeenpanemiseksi. Laitoksia ja viranomaisia velvoitetaan hyvään hallinnollisen yhteistyöhön. Pääasiallisesti jäsenvaltioiden viranomaisten ja laitosten tulee toimia samojen periaatteiden mukaisesti kuin kansallisten sosiaaliturvaetuuksien toimeenpanossa. Perusasetuksen 76 artiklassa on säädetty sosiaaliturvalaitosten välisestä hallinnollisesta yhteistyöstä, 77 artiklassa henkilötietojen suojasta ja 78 artiklassa tietojenkäsittelystä. Perusasetuksen mukaan laitosten välittämien tietojen käyttötarkoitus on rajoitettu siihen, mihin tietoja voidaan kansallisen lainsäädännön mukaan käyttää.

Henkilötietojen käsittely

Suomessa osa sosiaaliturvasta on järjestetty lakisääteisillä vakuutuksilla, joiden toimeenpanossa on välttämätöntä käsitellä etuudenhakijoiden henkilötietoja. Tietosuoja-asetus edellyttää, että henkilötietojen käsittelylle on aina hyväksyttävä peruste, josta säädetään asetuksen 6 artiklassa. Sosiaalivakuutuksen toimeenpanossa henkilötietojen käsittely perustuu yleensä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Tämän perusteen käyttäminen edellyttää, että siitä säädetään asetuksen lisäksi rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä.

Sosiaalivakuutuksen toimeenpano on etuuslaeissa säädetty eri vakuutuslaitosten tehtäväksi. Laeissa on säädetty myös etuuksien hakemisesta, myöntämisedellytyksistä, toimeenpanosta ja muutoksenhausta. Etuuksien hakemisen yhteydessä hakija ilmoittaa etuuden ratkaisemisen kannalta välttämättömät henkilötietonsa vakuutuslaitokselle. Laissa on säännöksiä, joiden perus-

teella vakuutuslaitoksella on oikeus saada ilman asianosaisen suostumusta esimerkiksi etuusasioiden käsittelyn kannalta välttämättömiä tietoja myös muilta tahoilta kuin etuudenhakijalta itseltään. Henkilötietoja voidaan näiden säännösten perusteella saada esimerkiksi muilta vakuutuslaitoksilta ja viranomaisilta. Säännöksissä on määritelty tietojen käyttötarkoitukset ja ne tahot, joilta tietoja voidaan saada.

Tietosuoja-asetuksessa ns. erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen, kuten terveydentilatietojen, käsittelystä säädetään 9 artiklassa. Käsiteltäessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, tulee tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisen henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen lisäksi jonkin 9 artiklan 2 kohdan edellytyksistä täyttyä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on sallittua, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn velvoitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan jäsenvaltion lainsäädännössä. Tietosuojalaissa (1050/2018) on tarkennettu säännöksiä kansallisesti. Tietosuojalaissa säädetään, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja voisi käsitellä, jos tietojen käsittelystä säädetään laissa tai jos tietojen käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä.

Yhteyspisteen kustannukset

Voimassa olevan lain 25 §:ssä on huomioitu sähköisen yhteyspisteen rakentamisvaiheen kustannusten jakaminen sosiaaliturvalaitosten kesken. Yhteyspiste otettiin osittain käyttöön vuonna 2019 ja käyttöönotot jatkuvat vuoden 2020 ajan. EESSI-arkisto sekä muita käyttöönottovaiheen ulkopuolelle rajattuja ominaisuuksia rakennetaan vielä vuoden 2020 jälkeen, ja niistä syntyy rakentamiskustannuksia. Myöhemmin kustannuksia syntyy tietojärjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tarkentaa sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädäntöä toimeenpanevien laitosten tehtäviä ja toimivaltuuksia. Sähköinen tiedonvaihtojärjestelmä EESSI otetaan vaiheittain käyttöön vuoden 2020 aikana. Tavoitteena on myös päivittää yhteyspistettä koskevat säännökset vastaamaan yleisen tietosuoja-asetuksen määräyksiä sekä yhteyspisteen toimintoja ja sen yhteydessä olevia palveluja. Esityksen tavoitteena on myös varmista poikkeuslupa-asioissa se, että hakemusten käsittelyprosessi toteutuu yhdenvertaisesti hakijoiden kohdalla sekä täyttää sähköistä asiointia koskevan lainsäädännön vaatimukset.

Lainsäädäntöteknisten muutosten tavoitteena on säädöshuolto ja sääntelyn ajanmukaistaminen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista käsittelevä hallintotoimikunta on päättänyt, että sovellettavaa lainsäädäntöä koskeva A1-todistus annetaan myös tilanteissa, joissa työntekijä tai yrittäjä kuuluu perusasetuksen pääsäännön mukaisen työskentelyn perusteella työskentelymaan sosiaaliturvaan. Todistus annettaisiin hakemuksesta maasta, jossa henkilö työskentelee. Suomessa toimivalta todistuksen antamiseen kirjattaisiin ehdotuksen mukaan Eläketurvakeskukselle.

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Eläketurvakeskuksen tehtäviä ja toimivaltoja ehdotetaan muutettavaksi sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien poikkeuslupa-asioiden osalta perusasetuksen 16 artiklan mukaisissa sekä Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen mukaisissa tilanteissa.

Muutosta ehdotetaan, koska Eläketurvakeskuksella on muualla lainsäädännössä asetetut vaatimukset täyttävät sähköiset asianhallinta- ja käsittelyjärjestelmät sekä neuvontapalvelu. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annettu laki velvoittaa viranomaisen tarjoamaan jokaiselle mahdollisuuden toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä sekä vastaanottaa sähköiset viestit ja asiakirjat käyttämällä Suomi.fi:n viestinvälityspalvelua tai muuta tietoturvallista sähköistä tiedonsiirtomenetelmää. Sosiaali- ja terveysministeriö käsittelee vuosittain vain noin kaksikymmentä poikkeuslupa-asiaa. Ministeriössä ei ole käytössä vaatimukset täyttäviä sähköisiä palveluja, eikä niitä asioiden vähäisen määrän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista rakentaa. Myöskään EU-jäsenvaltioiden välisen sähköisen tietojenvaihdon käyttöönotto ei ole tarkoituksenmukaista sosiaali- ja terveysministeriössä.

Sosiaali- ja terveysministeriön päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaiseen Eläketurvakeskuksen antamaan päätökseen haetaan muutosta työeläkeasioiden muutoksenhalulautakunnalta ja vakuutusoikeudelta. Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on myös yhdenmukaistaa muutoksenhakumenettely.

Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä sosiaaliturvasopimuksessa ja sen täytäntöönpanosopimuksen 1 artiklassa on säädetty asianomaisesta viranomaisesta, joka Suomessa on sosiaali- ja terveysministeriö ja vakuutuselimestä, joita ovat sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia etuuslakeja soveltavat laitokset ja viranomaiset. Toimeenpanosopimuksessa on lisäksi säädetty yhdyselimistä, joita Suomessa ovat Kansaneläkelaitos ja Eläketurvakeskus. Toimivalta sovellettavaa lainsäädäntöä koskevan poikkeuksen sopimisesta siirrettäisiin ehdotuksen mukaisella lainsäädännöllä sosiaali- ja terveysministeriöltä Eläketurvakeskukselle. Muutoksesta informoidaan Yhdysvaltojen asianomaista viranomaista sopimuksen 9 artiklan c kohdan mukaisesti.

Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain säännöksiä laitosten tehtävistä ja toimivaltuuksista ehdotetaan muutettavaksi siten, että Eläketurvakeskus ei enää toimittaisi Suomessa asuvien henkilöiden EU-eläkehakemusprosessin yhteydessä eri toimivaltaisten laitosten aiheettomasti maksamaa etuutta koskevia vaatimuksia toisiin jäsenvaltioihin. Jokainen sosiaaliturvalaitos Suomessa hoitaisi pyynnön itse ja toisen jäsenvaltion toimivaltainen sosiaaliturvalaitos maksaisi takautuvan eläkkeen suoraan suomalaiselle laitokselle. Tämä on perusteltua, kun siirrytään sähköiseen tietojenvaihtoon, jonka jokainen laitos hoitaa omalta osaltaan.

Ehdotuksessa tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen tehtäviä ja vastuuta yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä huomioiden yleisestä tietosuoja-asetuksesta aiheutuvat velvoitteet. Kansaneläkelaitos toimii yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisena henkilötietojen käsittelijänä ja käsittelisi henkilötietoja rekisterinpitäjien lukuun. Kansaneläkelaitoksen vastuut ja tehtävät tulevat yleisestä tietosuoja-asetuksesta ja Kansaneläkelaitosten ja rekisterinpitäjien välillä solmittavista sopimuksista.

Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos kuitenkin toimisi rekisterinpitäjänä yhteyspisteelle tuottamansa henkilöjen tunnistuspalvelun osalta. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetusta henkilötietojen käsittelyn perustasta on säädetty perusasetuksen 76, 77 ja 78 artiklassa sekä täytäntöönpanoasetuksen 2,3 ja 4 artiklassa, joissa on säädetty laitosten ja elinten yhteistyöstä, asianomaisten henkilöiden tiedonantovelvollisuudesta ja tiedon vaihtamisen tavoista.

Kansaneläkelaitoksen toimiminen tunnistuspalvelun rekisterinpitäjänä on välttämätöntä, jotta se voi tallentaa tunnistamiseen liittyvät tiedot tunnistuspalveluun henkilön tunnistamisen mahdollistamiseksi. Jos tietoja ei tallennettaisi, joutuisi tunnistuspalvelu tunnistamaan saman henkilön uudelleen manuaalisesti seuraavien sanomien saapuessa, jolloin on riski, että henkilölle muodostuu laitosten rekistereissä useita henkilöllisyyksiä. Tunnistaminen manuaalisesti käsittelijän toimesta olisi hidasta ja kustannukset myös moninkertaiset.

Tietokannassa olevia tietoja ei käytettäisi muuhun tarkoitukseen kuin henkilön tunnistamiseen tunnistuspalvelussa. Kansaneläkelaitos tekisi tunnistuspalvelun tietokannan osalta vaikutusten arvioinnin ja laatisi tietosuojaselosteen. Se myös tarjoaisi yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetun informaation henkilötietojen käsittelystä, toteuttaisi rekisteröidyn tarkastusoikeuteen ja muiden oikeuksien käyttämiseen liittyvät pyynnöt sekä huolehtisi sen osoittamisesta, että henkilötietojen käsittelytoimet ovat yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisia.

Kansaneläkelaitoksen ylläpitämän yhteyspisteen kustannusten osalta ehdotetaan tarkennettavaksi, että kaikille laitoksille jaettaisiin osuutensa yhteyspisteen kiinteistä kustannuksista. Rakennusvaiheen kustannuksia ei ole enää merkittävästi järjestelmän käyttöönoton jälkeen, vaikka kustannuksia vielä syntyy käyttöönottovaiheen ulkopuolelle rajattujen ominaisuuksien, kuten EESSI-arkiston ja tietojen poistamistoimintojen rakentamisesta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia. Toimivallan siirtämisellä sosiaali- ja terveysministeriöstä Eläketurvakeskukselle poikkeuslupa-asioiden ratkaisemisessa ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia, koska asioiden määrä on varsin pieni vuositasolla ja niiden käsittely tapahtuu olemassa olevissa järjestelmissä. Muutoksenhakuasioita saattaa tulla hieman enemmän, mutta niidenkin arvioidaan lisääntyvän vain yksittäisten tapausten verran vuositasolla. Ulkomaiden takautuvia eläkemaksuja koskevia vaatimuksia on vuositasolla melko vähäinen määrä. Suurin osa niistä siirtyy Kansaneläkelaitokselle, jolla on jo perintäasioihin olemassa olevat järjestelmät.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja kansalaisten asemaan

Toimivallan siirtäminen poikkeuslupa-asioissa selkeyttää hakemusten käsittelyä hakijoiden ja viranomaisten kannalta, kun kaikki samaan kokonaisuuteen liittyvät vaiheet käsitellään Eläketurvakeskuksessa. Käsittelyprosessi nopeutuu, kun hakemuksen siirtovaihe sosiaali- ja terveysministeriöön jää pois. Muutoksenhakumenettely selkeytyy, eikä tule enää tilanteita, joissa muutoksenhaku jakaantuu kahdelle reitille. Kansalaisten yhdenvertainen kohtelu varmistuu, kun ratkaisukäytäntö yhtenäistyy.

Eläketurvakeskus on antanut perusasetuksen mukaisissa lainvalinnan pääsäännön eli työskentelymaassa vakuuttamisen tilanteissa lainvalintatodistuksia vuonna 2018 8 kappaletta ja vuonna 2019 31 kappaletta. Todistusten myöntämistoimivallan kirjaamisella lakiin ei arvioida olevan vaikutusta todistusten määrään jatkossa.

Vuoden 2019 aikana Eläketurvakeskuksessa on käsitelty 106 tapausta, joissa on ollut kyse ulkomailta tulleista takautuvista eläkemaksuista. Käsiteltävät määrät ovat vuosien varrella vaihdelleet muutamasta kymmenestä aina muutamaan sataan. Valtaosa takautuvaan eläkkeeseen liittyvistä vaateista tulee Kansaneläkelaitokselta ja pieni osa työttömyyskassoilta. Työeläkelaitosten vaateet eläkkeen liikamaksuista ovat harvinaisia. Varsinaisia regressitiedusteluja ja vaateita

on hieman enemmän kuin tilastossa näkyy, koska tilastosta puuttuvat ne vaateet, jotka eivät kohdistu takautuvaan eläkkeeseen ja joista ei liiku rahaa Eläketurvakeskuksen kautta.

Takautuvien eläkkeiden takaisinperinnän käsittely oletettavasti nopeutuu sähköisen tiedonvaihdon myötä, kun pyynnöt ja rahaliikenne eivät kulje enää yhdyslaitoksen kautta vaan suoraan asianomaisista laitoksista. Pääasiallinen vaikutus ehdotetusta muutoksesta tulee siis Kansaneläkelaitokselle.

Yhteyspisteelle tekemänsä tunnistuspalvelun osalta Kansaneläkelaitos vastaisi rekisterinpitäjälle lainsäädännössä asetetuista velvoitteista. Näitä olisivat mm. rekisteröityjen oikeuksien toteuttaminen, kuten tarkastusoikeus ja muut oikeudet sekä henkilötietojen käsittelyä koskevan informaation tarjoaminen. Tämän lisäksi Kansaneläkelaitos huolehtisi tunnistuspalvelun osalta tietosuojaa koskevasta vaikutusten arvioinnista, tietosuojaselosteen laatimisesta liittyen edellä mainittuun informaatiovelvollisuuden toteuttamiseen sekä rekisterinpitäjän velvollisuuksista mahdollisten tietoturvaloukkausten osalta. Mainittujen velvollisuuksien osalta Kansaneläkelaitoksella on jo olemassa toimintatavat ja prosessit.

4.2.3 Tietoyhteiskuntavaikutukset

Sähköiseen tiedonvaihtoon siirtyminen on tietoyhteiskuntavaikutuksiltaan merkityksellinen ja se vaatii sosiaaliturvalaitoksilta tekniseltä arkkitehtuuriltaan nykyaikaisempia tietojärjestelmiä. Sähköiseen tiedonvaihtoon siirtyminen mahdollistaa käytännössä myös nopeamman tiedonvaihdon. Tiedon laatu on tarkempi ja ajantasaisempi verrattuna aikaisempaan käsinkirjoitettuihin lomakkeisiin perustuvaan tiedonvaihtoon. Väärinkäytösten ja virheiden mahdollisuus etuuksien toimeenpanossa pienenee ja etuusratkaisut pystytään tekemään ajantasaisemmin. Myös valvontamahdollisuudet paranevat.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ehdotettujen muutosten rinnalla on yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun osalta samojen tavoitteiden toteuttamiseksi tehty sopimusjärjestelyjä sosiaaliturvalaitosten välillä. Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, eläkevakuutuslaitokset, Tapaturmavakuutuskeskus, tapaturmavakuutuslaitokset, ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus, työttömyyskassat sekä Työllisyysrahasto ovat tehneet yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun käyttöä koskevan puitesopimuksen. Puitesopimus liitteineen täydentää sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annettua lakia määrittelemällä sopijapuolten vastuut ja velvoitteet sekä menettelyt liittyen yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitoon ja käyttöön.

Puitesopimuksen liitteenä olevassa palvelutasosopimuksessa määritellään yhteyspisteen tietojärjestelmäpalveluiden liiketoimintakriittisyys ja palvelujen saatavuus, toiminta häiriötilanteissa sekä muutostenhallinta. Palvelutasosopimuksen liitteenä ovat häiriönhallintaprosessi, tietoturvapoikkeaman hallintaprosessi ja muutostenhallintaprosessit. Lisäksi puitesopimuksen liitteenä olevissa palvelukuvauksissa määritellään Kansaneläkelaitoksen ja muiden laitosten vastuut palveluittain.

Puitesopimuksen lisäksi Kansaneläkelaitoksen ja sopijapuolten välillä solmitaan palvelusopimukset, joissa sovitaan, mitä tietojärjestelmäpalveluja ja millä tavoin laitokset käyttävät.

Kansaneläkelaitoksen sekä yhteyspistettä käyttävien sosiaaliturvalaitosten sopimuskokonaisuus kattaa osittain yhteyspisteen tietojärjestelmäpalveluja, joista on säädetty voimassa olevassa sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa. Lain 17 § 3 ja 4 momentit, joissa on säännökset koskien Kansaneläkelaitoksen velvollisuutta järjestää varajärjestelmät toimintahäiriöiden ja poikkeusolojen varalle sekä lokitietojen keräämistä ehdotetaan kumottaviksi, koska näistä on sovittu puitesopimuksella. Lain 21 § ehdotetaan kumottavaksi, koska henkilötietojen käsittelystä on sovittu yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisesti sopimuksella.

6 Lausuntopalaute

Esityksestä on pyydetty lausunnot Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, Tapaturmavakuutuskeskukselta, Työttömyyskassojen yhteisjärjestöltä, Työllisyysrahastolta, ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselta sekä tietosuojavaltuutetulta.

Lausunnoissa kannatettiin esityksen tavoitteita. Useammassa lausunnossa tuotiin esiin, että on tarpeellista täsmentää Kansaneläkelaitoksen roolia yhteyspisteen ylläpitäjänä vastaamaan rakennettua tietojärjestelmää. Eläketurvakeskus ja Työllisyysrahasto totesivat, että Kansaneläkelaitoksen järjestämän henkilön tunnistuspalvelun toteuttaminen yhteyspisteelle on tärkeä ehdotetulla tavalla.

Kansaneläkelaitos on tuonut esiin tarpeen täsmentää sen roolia toimivaltaisena laitoksena rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain mukaan maksettavien sairaanhoitokorvausten osalta sekä takuueläkkeen, joka on perusasetuksessa tarkoitettu vähimmäiseläke, sekä eläketuen, joka on perusasetuksessa tarkoitettu varhaiseläke-etuus, osalta. Nämä tarkennukset on huomioitu esityksessä. Kansaneläkelaitos on todennut lausunnossaan, että Eläketurvakeskuksesta annetussa laissa tulisi tarkemmin rajata Eläketurvakeskuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat tehtävät työeläkelainsäädännön soveltamiseen sekä erotella tarkemmin ulkomailla ja Suomessa työskentelyyn liittyvät tilanteet. Tältä osin lausunnossa ehdotettuja muutoksia ei ole pidetty tarpeellisina, koska Kansaneläkelaitoksen tehtävistä asumisperusteisten sosiaaliturvaetuuksien toimeenpanossa on säädetty etuuslainsäädännössä ja perusasetuksen mukaisista sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista säännöksistä poikkeamisen osalta Kansaneläkelaitoksen toimivallasta on myös säädetty erikseen. Poikkeuslupien osalta toimivalta ei-aktiivisten henkilöiden osalta säilyy ennallaan. Eläketurvakeskukselle ei ole esitetty sellaisia tehtäviä, jotka vaikuttaisivat Kansaneläkelaitoksen tehtäviin asumisperusteisten etuuksien toimeenpanossa. Kansaneläkelaitos on vielä tuonut esiin tarpeen kirjata lakiin velvoitteen tilastotietojen keräämiseen perusasetuksen ja täytäntöönpanoasetuksen nojalla maksettujen etuuksien osalta. Tilastotietojen keräämisestä on säädetty perusasetuksessa ja täytäntöönpanoasetuksessa, joten siitä ei ole tarvetta säätää erikseen kansallisesti.

Eläketurvakeskus on lausunnossaan kannattanut sen toimivaltuuksien tarkentamista sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien todistusten ja valituskelpoisten päätösten antamisessa. Eläketurvakeskus on pitänyt myös perusteltuna poikkeuslupia koskevan toimivallan siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriöltä tietyissä perusasetuksen 16 artiklan mukaisissa tilanteissa sekä Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen mukaisissa tilanteissa. Eläketurvakeskus on pitänyt perusteltuna myös muiden maiden takautuvasti Suomessa asuville henkilöille maksamien eläkkeiden regressivaatimuksia koskevien tehtävien siirtämistä asianomaisille laitoksille, joiden etuuksista on kyse. Tämä on luontevaa EESSI:n käyttöönoton jälkeen, kun kaikki laitokset voivat suoraan hoitaa tiedonvaihdon muiden maiden laitosten kanssa. Työttömyyskassojen yhteisjärjestö on tältä osin kiinnittänyt huomiota siihen, että jatkossakin on erittäin tärkeää huolehtia siitä, että työttömyyskassat saavat tiedon eläkkeen hakemisesta toisesta jäsenvaltiosta.

Tapaturmavakuutuskeskus on ehdottanut esitykseen työtapaturma- ja ammattitautilakiin liittyviä tarkennuksia, jotka on huomioitu esityksessä. Tapaturmavakuutuskeskus on tuonut esiin, ettei se kannata ehdotettua 24 § 4 momenttiin kirjattua yhteistyöryhmän tehtävien laajennusta tiedonvaihtoon liittyvän kehityksen seuraamisesta. Digitaalisen tietojenvaihdon ja mahdollisten uusien menetelmien kehityksellä on kuitenkin vaikutuksia EESSI:n käytön laajuuteen tiedonvaihdossa ja siten myös kustannuksiin kohdistuvia vaikutuksia, joita yhteistyöryhmän on perusteltua seurata.

Kansaneläkelaitos ja Tapaturmavakuutuskeskus ovat lausunnoissaan katsoneet, että laissa olisi tarpeellista säätää yhteyspistettä käyttävien laitosten toimimisesta rekisterinpitäjinä omien etuustietojensa osalta. Lausuntojen perusteella maininta kunkin laitokset toimimisesta rekisterinpitäjänä omien tietojensa osalta on ehdotettu säilytettäväksi 18 §:ssä. Työllisyysrahasto on katsonut, että esityksessä ei ole tarkennettu muiden laitosten roolia henkilötietojen käsittelyssä tunnistuspalvelun osalta. Kansaneläkelaitoksen järjestämä tunnistuspalvelu suorittaa henkilön tunnistamisen yhteyspisteelle, eikä sanoman varsinaisen vastaanottajan tarvitse olla yhteydessä tunnistuspalveluun, minkä takia laitosten roolista henkilötietojen käsittelijöinä tunnistuspalvelun osalta ei olisi tarpeen säätää.

Tietosuojavaltuutettu on pitänyt esitystä hyvin valmisteltuna ja katsonut ehdotukseen sisältyvien eräiden kohtien kumoamisen olevan perusteltua. Tietosuojavaltuutetun lausunnon perusteella esitystä on täsmennetty toimivaltaisiksi toimijoiksi määriteltyjen viranomaistahojen suorittaman henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen osalta. Samoin hänen lausuntonsa perusteella Kansaneläkelaitoksen roolia tunnistuspalvelun rekisterinpitäjänä on käsitelty tietosuoja-asetuksen 6.3 artiklan perusteella.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta

2 §. *Määritelmät.* Pykälän 1 momentin 4 kohdassa tapaturmavakuutuslaki (608/1948) korvataan työtapaturma- ja ammattitautilailla (459/2015).

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 7 kohta yhteyspisteen sekä 8 kohta yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun määritelmistä. Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelulla tarkoitettaisiin kokonaisuutta, joka pitää sisällään sekä yhteyspisteen että sen käyttöön liittyvät tekniset palvelut. Tällaisia yhteyspisteen käyttöön liittyviä teknisiä palveluja ovat muun muassa sähköposti-impulssipalvelu, henkilön tunnistuspalvelu, sanomarekisteri, käyttöloki-, tilasto- ja laskutuspalvelu sekä eri palveluihin liittyvät käyttöliittymät. Kansaneläkelaitos tuottaa ja ylläpitää näitä teknisiä palveluja ja niiden käytöstä sovittaisiin muiden laitosten ja toimijoiden kanssa.

4 §. *Toimivaltaiset laitokset etuuksia koskevissa asioissa.* Pykälän 1 kohdan a alakohtaan ja 5 kohtaan ehdotetaan muutettavaksi Tapaturmavakuutuslaitosten liiton nimi Tapaturmavakuutuskeskukseksi sekä tapaturmavakuutuslaki korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilailla. Lisäksi ehdotetaan 1 kohdan a alakohtaan lisättäväksi Kansaneläkelaitos toimivaltaisena laitoksena rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) nojalla maksettavien korvausten osalta.

Pykälän 2 ja 3 kohdissa katsotaan kansaneläkejärjestelmään sisältyvän perusasetuksen 58 artiklassa tarkoitetut vähimmäisetuudet.

Eläketurvakeskus ehdotetaan lisättäväksi 1 momentin 2—4 ja 7 kohtaan. Eläketurvakeskuksen yhtenä tehtävänä on Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin 7 kohdan mukaan ratkaista eläkehakemus, jos työntekijällä ei ole työeläkelakien mukaista työskentelyä.

Pykälän 5 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi myös Kansaneläkelaitos. Tällä tarkoitetaan varhaiseläke-etuutena pidettävää eläketukea.

5 §. *Toimivaltaisiksi nimetyt laitokset ja elimet sovellettavaa lainsäädäntöä koskevissa asioissa.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sosiaali- ja terveysministeriölle ei enää siirrettäisi poikkeuslupahakemuksia ratkaistaviksi. Ainoastaan Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos sopisivat siten perusasetuksen 16 artiklan mukaisista poikkeuksista sovellettavaan lainsäädäntöön toisen jäsenvaltion toimivaltaisen laitoksen kanssa.

6 a §. *Toimivaltaiseksi nimetty laitos eräissä työttömyysetuuksien korvaamista koskevissa asioissa.* Työttömyysvakuutusrahasto ehdotetaan muutettavaksi Työllisyysrahastoksi.

7 §. *Asuinpaikan ja oleskelupaikan laitokset.* Pykälään ehdotetaan 1 kohdan a alakohtaan lisättäväksi Kansaneläkelaitoksen rooli asuinpaikan ja oleskelupaikan laitoksena rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain nojalla maksettavien korvausten osalta. Lisäksi Tapaturmavakuutuslaitosten liitto ehdotetaan muutettavaksi Tapaturmavakuutuskeskukseksi 5 kohdassa.

8 §. *Yhteyselimet.* Ehdotetaan 1 momentin 3 kohdassa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto muutettavaksi Tapaturmavakuutuskeskukseksi.

10 §. *Perintää koskeva nimetty laitos.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan ehdotuksen mukaista sisältöä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että Eläketurvakeskus ei enää toimittaisi Suomessa asuvien henkilöiden EU-eläkehakemusprosessin yhteydessä eri toimivaltaisten laitosten aiheettomasti maksamaa etuutta koskevia vaatimuksia toisiin jäsenvaltioihin. Sähköisen tiedonvaihdon käyttöönoton myötä siirrytään täytäntöönpanoasetuksen mukaiseen menettelyyn, jolloin jokainen etuutta liikaa maksanut laitos hoitaa maksamaansa etuutta koskevat pyynnöt suoraan toisen maan laitoksen kanssa. Ulkomainen eläkelaitos maksaisi eläkkeen suoraan Suomen toimivaltaiselle laitokselle sen esittämän pyynnön mukaisesti.

Ehdotuksen mukaan pykälässä huomioitaisiin myös tilanne, jossa velallisella ei ole Suomesta enää maksussa eläkettä esimerkiksi sen vuoksi, että eläkkeensaaja on kuollut. Eläketurvakeskus toimisi myös näissä tilanteissa nimettynä laitoksena. Tältä osin kyseessä olisi soveltamiskäytännön kirjaaminen pykälään.

15 §. *Yhteyspiste.* Yhteyspiste sijaitsee Kansaneläkelaitoksessa. Pykälästä poistetaan viittaus täytäntöönpanoasetukseen tarpeettomana, koska viittaus sisältyy 2 § 8 kohdan mukaiseen yhteyspisteen määritelmään.

17 §. *Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja vastuu yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se viittaa kokonaisuudessaan Kansaneläkelaitoksen tuottamaan yhteyspisteen tietojärjestelmäpalveluun. Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen tehtävistä ja vastuusta sen toimiessa yhteyspisteen ylläpitäjänä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan tarkennettavaksi Kansaneläkelaitoksen roolia henkilötietojen käsittelyssä. Yhteyspisteen ylläpitäjänä toimiessaan Kansaneläkelaitos toimisi yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisena henkilötietojen käsittelijänä ja käsittelisi henkilötietoja rekisterinpitäjien lukuun. Kansaneläkelaitoksen vastuut ja tehtävät tulevat yleisestä tietosuoja-asetuksesta ja Kansaneläkelaitoksen ja rekisterinpitäjien välillä solmittavista sopimuksista.

Pykälän 2 momentissa lisäksi ehdotetaan, että Kansaneläkelaitos toimisi yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä siltä osin, kun kyse on henkilön tunnistamiseen liittyvistä tiedoista yhteyspisteen yhteydessä toimivassa tunnistuspalvelussa. Yhteyspisteen yhteydessä toimiva tunnistuspalvelu suorittaa henkilön tunnistamisen silloin, kun yhteyspisteeseen saapuu ulkomailta Suomessa olevalle toimivaltaiselle laitokselle osoitettu sanoma. Jos tunnistettavan henkilön tiedot löytyvät tunnistuspalvelusta tai Kelan muista rekistereistä, henkilö tunnistetaan ohjelmallisesti. Mikäli henkilöä ei voida tunnistaa ohjelmallisesti, tunnistus suoritetaan tarvittaessa manuaalisesti käsittelijän toimesta. Tunnistaminen suoritetaan vertaamalla tunnistettavan henkilön sanomalla olevia tietoja Kansaneläkelaitoksen yleistietoihin ja tunnistuspalveluun tallennettuihin tietoihin. Henkilölle tunnistetaan Suomen henkilötunnus, tai jos henkilöllä ei ole ennestään henkilötunnusta, tarvittaessa pyydetään henkilölle henkilötunnus Digi- ja väestörekisterivirastosta. Lisäksi tunnistuspalvelu havaitsee tiedon turvakiellosta, jos henkilöllä on kielto voimassa.

Voimassa olevan pykälän tilastointia koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkennettavaksi vastaamaan yhteyspisteen toiminnallisuutta. Täytäntöönpanoasetuksen 91 artikla velvoittaa toimivaltaisia viranomaisia laatimaan tilastoja perus- ja täytäntöönpanoasetusten soveltamisesta. Tarkempi tilastointi tulisi edelleen säilymään rekisterinpitäjien vastuulla, sillä yhteyspiste ei kerää tilastoa sähköisten asiakirjojen sisällöstä.

Vaatimuksista henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta sekä tietoturvasta on säädetty yleisen tietosuoja-asetuksen 32 artiklassa, eikä niistä siten tarvitse säätää laissa erikseen. Yleisen tietosuoja-asetuksen 32 artiklaan perustuu myös rekisterinpitäjän velvollisuus lokitietojen keräämiseen. Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 17 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava, että sen tietojärjestelmien käytöstä ja niistä tehtävistä tietoluovutuksista kerätään tarpeelliset lokitiedot, kun tietojärjestelmässä käsitellään henkilötietoja tai salassa pidettäviä tietoja.

18 §. *Rekisterinpitäjät.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä täsmennetään, mitkä viranomaiset, laitokset ja elimet toimivat rekisterinpitäjinä omien tietojensa osalta. Lisäksi yhteyspisteen kautta välitettyjen asiakirjojen lokitietojen keräämisestä on sovittu Kansaneläkelaitoksen ja muiden sosiaaliturvalaitosten kesken, eikä siitä siten ole tarpeen mainita pykälässä.

19 §. *Oikeus toisen rekisterinpitäjän henkilötietojen käsittelyyn.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä edelleen säädettäisiin Tapaturmavakuutuskeskuksen oikeudesta tietojen saamiseen. Maininta Eläketurvakeskuksen oikeudesta avata sähköinen asiakirja työeläkelaitoksen selvittämiseksi ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan Eläketurvakeskuksen tehtävänä on ratkaista, mikä eläkelaitos on viimeisenä eläkelaitoksena toimivaltainen käsittelemään eläkehakemuksen, siten kuin työntekijän eläkelain 111 §:ssä, yrittäjän eläkelain 96 §:ssä ja maatalousyrittäjän eläkelain 91 §:ssä säädetään. Lisäksi työntekijän eläkelain 198 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan eläkelaitoksella, Eläketurvakeskuksella ja muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada työnantajalta tai muulta työn teon perusteella korvausta maksavalta, lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalta vakuutus- ja eläkelaitokselta, viranomaiselta ja muulta taholta, johon julkisuuslakia sovelletaan, tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten tai jotka muuten ovat välttämättömiä sille säädettyjen tehtävien toimeenpanossa.

Voimassa olevassa pykälässä velvoitetaan Kansaneläkelaitos antamaan saapuneet sähköiset asiakirjat viipymättä asianomaisen viranomaisen, laitoksen tai elimen käyttöön. Sähköisten

asiakirjojen omistajuus on kuitenkin yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun rekisterinpitäjillä. Asiakirjojen toimittamisen viipymättömyydestä ja muista yhteyspisteen toiminnalle asetettavista teknisistä vaatimuksista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja laitosten välisellä sopimuksella.

Viranomaisilla, laitoksilla tai elimillä saattaa olla tarve myös muille laitoksille osoitettuihin sähköisiin asiakirjoihin sisältyviin tietoihin. Tietojen saaminen Kansaneläkelaitokselta tai muulta laitokselta edellyttää kuitenkin, että tietoja tarvitsevan tahon toimeenpanemassa etuuslainsäädännössä on näiden tietojen saamiseen oikeuttava säännös tai vaihtoehtoisesti tietoja luovuttavan laitoksen toimeenpaneman lainsäädännön mukaan luovuttaminen on mahdollista.

Voimassa olevan lain mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus avata sähköinen asiakirja. Sähköisen asiakirjan avaaminen liittyy yhteyspisteen ylläpitoon ja Kansaneläkelaitoksen toteuttaman palvelun käyttöön, eikä avaamisesta ole tarpeellista säätää lain tasolla, kuten ei muistakaan palveluista, joita Kansaneläkelaitos voi yhteyspisteen käyttöön liittyen tuottaa. Palveluista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja sidosryhmien välisellä sopimuksella.

21 §. *Henkilötietojen käsittely ja säilytys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Kansaneläkelaitoksen oikeudesta käsitellä muun laitoksen omistaman sähköisen asiakirjan tietoja säädetään 19 §:n 1 momentissa. Muilta osin Kansaneläkelaitoksen oikeus käsitellä yhteyspisteen tietojärjestelmän tietoja perustuu Kansaneläkelaitoksen asemaan henkilötietojen käsittelijänä. Henkilötietojen käsittelystä sovitaan rekisterinpitäjien ja Kansaneläkelaitoksen välillä yleisen tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisesti sopimuksella. Asiakirjojen säilytysajoista on säädetty muualla lainsäädännössä.

23 §. *Yhteistyöryhmä.* Pykälän 1 momentista ehdotetaan tarkennettavaksi, että yhteistyöryhmä toimisi sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Poistettavaksi ehdotetaan maininta yhteistyöryhmän jäsenten määrästä sekä luettelo edustetuista toimijoista, koska yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua käyttävät toimijat voivat vaihtua tai voi tulla lisää uusia toimijoita. Samoin ehdotetaan poistettavaksi mainintа yhteistyöryhmän asiantuntijoiden määrästä, jotta asiantuntijoita voisi olla tarvittava määrä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi yhteistyöryhmän puheenjohtajuuden osalta vastaamaan 1 momenttiin ehdotettua muutosta.

24 §. *Yhteistyöryhmän tehtävät.* Pykälän 2 momentin muotoilua ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että yhteistyöryhmä toteaa vuosittain yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun käytöstä syntyneiden kokonaiskustannusten vuositoteuman. Nykyisen kirjauksen mukainen sähköisen tietojenvaihdon, käytettyjen palvelujen sekä yleisestä hallinnoinnista aiheutuneiden kustannusten todentaminen erikseen on vaikeaa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa yhteistyöryhmälle asetettaisiin tehtäväksi seurata yleistä digitalisaatiokehitystä tiedonvaihtoon liittyen sosiaaliturvaetuuksien toimeenpanossa. Tehtävä olisi luonteva osa yhteistyöryhmän toimintaa ja se edesauttaisi yhteyspisteen tietojärjestelmän yhteensopivuutta muihin sähköisiin tiedonvaihtojärjestelmiin nähden. Muiden sähköisten tiedonvaihtomenetelmien käyttäminen voi vaikuttaa tiedonvaihdon laajuuteen EESSI:ssä ja sillä voi siten olla kustannusvaikutuksia laitoksille.

25 §. *Kustannusten jako.* Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että myös ne yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua käyttävät laitokset, joilla ei mahdollisesti ole lainkaan sanomaliikennettä vuoden aikana, voidaan velvoittaa osallistumaan yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitokustannuksiin joltain osin. Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpi-

dosta aiheutuu sanomaliikenteen määrästä riippumatta kiinteitä kustannuksia, joten velvollisuutta osallistua kustannusten kattamiseen ei tulisi sitoa pelkästään laitoksen lähettämien ja vastaanottamien sanomien määrään tai palvelun käyttöön. Kustannusten jaon perusteet hyväksytään yhteistyöryhmässä ja niiden perusteella sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa kunkin toimijan kustannusosuuden yhteistyöryhmän esityksestä.

Kehittämis- ja muutostöistä aiheutuvien kustannusten jakoa koskevaa 2 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että kustannukset jaetaan niistä aiheutuneen työmäärän perusteella niiden toimijoiden kesken, joita muutos koskee. Tällöin huomioitaisiin sekä sellaiset muutokset, jotka koskevat kaikkia toimijoita, että sellaiset muutokset, jotka tehdään vain yhden toimijan tai joidenkin toimijoiden hyväksi. Kehittämis- ja muutostöillä tarkoitetaan ylläpitoa laajempia muutostöitä.

Rakentamiskustannuksista ei ole enää yhteyspisteen käyttöönoton jälkeen tarvetta säätää erikseen. Pykälään esitetään lisättäväksi vastaava yksimielisyysvaatimus yhteistyöryhmän esitykselle koskien vuositoteumaa ja kunkin toimijan kustannusosuuksia kuin 24 §:ssä on koskien vuosisuunnitelmaa kustannusarvioineen.

7.2 Laki Eläketurvakeskuksesta

2 §. *Eläketurvakeskuksen tehtävät.* Pykälän 2 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 5 § 2 momenttiin ehdotettavaa muutosta. Eläketurvakeskuksen tehtäväksi tulisi ehdotuksen mukaan ratkaista perusasetuksen ja täytäntöönpanoasetuksen mukaisesti, sovelletaanko henkilöön Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Eläketurvakeskuksen toimivalta laajenisi koskemaan kaikkia poikkeuslupatilanteita. Lisäksi Eläketurvakeskus tekisi Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten mukaiset sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat ratkaisut.

Ehdotettu muutos sisältäisi myös tilanteet, joissa todistus tulee annettavaksi sillä perusteella, että henkilö työskentelee Suomessa perusasetuksen pääsäännön mukaisessa tilanteessa. Tämä ei vaikuttaisi etuusasioiden käsittelyyn sosiaaliturvalaitoksissa, eikä muuttaisi Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen välistä toimivallan jakoa.

Pykälästä ehdotetaan poistettavan sana ”pyynnöstä”, koska Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen ratkaistaan suoraan perusasetuksen nojalla esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa henkilö työskentelee kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa. Säännöstä ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi siten, että valituskelpoinen päätös voitaisiin antaa muutenkin kuin pyynnöstä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa Eläketurvakeskus hylkää todistushakemuksen, se antaa valituskelpoisen päätöksen. Valituskelpoinen päätös voitaisiin antaa myös todistuksen antamisen yhteydessä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan Eläketurvakeskus antaisi sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista ratkaisuista todistukset ja päätökset.

8 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1.1.2021.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotus on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta

Henkilötietojen suoja on myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan perusoikeus. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Perusoikeuskirjan 52 artiklassa säädetään perusoikeuksien rajoittamisen edellytyksistä. Artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Asetus jättää kuitenkin jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa. Kansallisella lainsäädännöllä on asetuksessa säädetyin edellytyksin mahdollista tarkentaa ja täsmentää asetuksen säännöksiä. Lisäksi tietyissä tilanteissa asetus antaa mahdollisuuden säätää kansallisella lainsäädännöllä poikkeuksia asetuksessa säädetyistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Asetus sisältää säännökset siitä, mistä oikeuksista ja velvollisuuksista on mahdollista poiketa, ja mitkä ovat edellytykset poikkeukselle. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus-ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 1/2018 vp ja PeVL 25/2005 vp).

Perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään pitänyt lähtökohtaisesti riittävänä perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa asetetut vaatimukset. Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Tähän liittyen kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (ks. PeVL 14/2018 vp).

Kansaneläkelaitos toimii voimassa olevan sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaan yhteyspisteen ylläpitäjänä henkilötietojen käsittelijän roolissa. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos toimisi rekisterinpitäjänä yhteyspisteelle tuottamansa henkilön tunnistuspalvelun kautta liikkuvien henkilötietojen osalta. Tästä Kansaneläkelaitoksen roolista on tarpeen säätää laissa, koska jos Kansaneläkelaitos toimisi henkilötietojen käsittelijänä, se ei voisi tallentaa muille sosiaaliturvalaitoksille osoitetuista sähköisistä asiakirjoista henkilöitä koskevia tietoja tunnistamista varten. Tietojen tallentaminen turvaa tietojen eheyttä ja oikeellisuutta sekä vähentää riskiä useiden henkilöllisyyksien muodostumisesta samalle henkilölle suomalaisissa rekistereissä.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain (352/2010) 21 §,

muutetaan 2 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohta, 4 §:n 1—5 ja 7 kohta, 5 §:n 2 momentti, 6 a §, 7 §:n 1 ja 5 kohta, 8 §:n 3 kohta, 10, 15, 17, 18, 19, 23 §, 24 §:n 2 momentti sekä 25 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 a § laissa 1137/2011 ja 23 § osaksi laissa 1557/2015, sekä

lisätään 2 §:n 1 momenttiin uusi 7 ja 8 kohta ja 24 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

4) *luontoisetuuksilla* julkisia terveys- ja sairaalapalveluja, Kansaneläkelaitoksen järjestämää tai korvaamaa kuntoutusta sekä sairausvakuutuslain (1224/2004) ja työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) mukaisia sairaanhoito- ja muita kulukorvauksia;

— —

6) *sähköisellä asiakirjalla* täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettua rakenteista sähköistä asiakirjaa;

7) *yhteyspisteellä* täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua sähköistä tietojen välitysjärjestelmää;

8) *yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelulla* yhteyspisteen ja sen käyttöön liittyvien Kansaneläkelaitoksen tuottamien teknisten palvelujen kokonaisuutta.

— —

4 §

Toimivaltaiset laitokset etuuksia koskevissa asioissa

Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan i ja ii alakohdassa tarkoitettuja toimivaltaisia laitoksia ovat Suomessa sosiaaliturva-aloittain:

1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:

a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain tai rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) mukaisista sairaanhoitokorvauksista, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta ja perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien kustannusten korvaamisesta sekä asianomainen vakuutuslaitos ja Tapaturmavakuutuskeskus siltä osin kuin kyse on työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisista sairaanhoito- ja muista kulukorvauksista;

b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

2) työkyvyttömyysetuudet:
a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyyseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;
b) työeläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyysetuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos ja Eläketurvakeskus;
3) vanhuusetuudet:
a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;
b) työeläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos ja Eläketurvakeskus;
4) perhe-eläke-etuudet:
a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia perhe-eläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;
b) työeläkejärjestelmän mukaisia perhe-eläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos ja Eläketurvakeskus;
5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa asianomainen vakuutuslaitos ja Tapaturmavakuutuskeskus;
— —
7) varhaiseläke-etuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos, Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos;
— —

5 §

Toimivaltaisiksi nimetyt laitokset ja elimet sovellettavaa lainsäädäntöä koskevissa asioissa

— —
Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos ovat perusasetuksen 16 artiklassa tarkoitettuja toimivaltaisen viranomaisen nimeämiä elimiä sovittaessa poikkeuksista sovellettavaan lainsäädäntöön 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

6 a §

Toimivaltaiseksi nimetty laitos eräissä työttömyysetuuksien korvaamista koskevissa asioissa

Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan iii alakohdassa tarkoitettu toimivaltaisen viranomaisen nimeämä toimivaltainen laitos on Työllisyysrahasto sovellettaessa perusasetuksen 65 artiklan 6 ja 7 kohdan ja täytäntöönpanoasetuksen 70 artiklan säännöksiä työttömyysvakuutuksen ansiosidonnaista järjestelmää koskevissa asioissa.

7 §

Asuinpaikan ja oleskelupaikan laitokset

Perusasetuksen 1 artiklan r alakohdassa tarkoitettuja asuinpaikan ja oleskelupaikan laitoksia Suomessa ovat sosiaaliturva-aloittain:
— —
1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:
a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain tai rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain mukaisista sairaanhoitokorvauksista, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta ja perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien kustannusten korvaamisesta;

b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;
— —
5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa Tapaturmavakuutuskeskus;
— —

8 §

Yhteyselimet

Täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu yhteyselin Suomessa on:
— —
3) Tapaturmavakuutuskeskus työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa ja täytäntöönpanoasetuksen IV osaston kustannusten korvaamista koskevissa säännöksissä yhteyselimelle määriteltyjen tehtävien osalta.

10 §

Perintää koskeva nimetty laitos

Toisen jäsenmaan laitokselle tehtävän maksamattomia vakuutusmaksuja koskevan perintäpyynnön osalta ja tilanteessa, jossa Suomessa ei ole eläkettä maksussa, täytäntöönpanoasetuksen 75 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu nimetty laitos on Eläketurvakeskus.

15 §

Yhteyspiste

Yhteyspiste on sijoitettu Kansaneläkelaitokseen.

17 §

Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja vastuu yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä

Kansaneläkelaitos ylläpitää yhteyspistettä 4—10 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten, laitosten ja elinten lukuun ja huolehtii, että sen toiminta antaa tietotekniset valmiudet sähköiseen tiedonvaihtoon. Kansaneläkelaitos myös tuottaa ja ylläpitää yhteyspisteen käyttöön liittyviä teknisiä palveluja.

Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä Kansaneläkelaitos toimii luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (*yleinen tietosuoja-asetus*) tarkoitettuna henkilötietojen käsittelijänä. Siltä osin, kun kyse on Kansaneläkelaitoksen yhteyspisteelle tuottamasta henkilön tunnistamispalvelusta, Kansaneläkelaitos toimii mainitun asetuksen mukaisena henkilötietojen rekisterinpitäjänä.

Kansaneläkelaitos huolehtii yhteyspisteen kautta kulkevien sähköisten asiakirjojen määrän tilastoinnista 25 §:ssä tarkoitettujen kustannusten jakamiseksi.

18 §

Rekisterinpitäjät

Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun rekisterinpitäjinä toimivat 4—10 §:ssä tarkoitetut viranomaiset, laitokset ja elimet, kukin omien tietojensa osalta.

19 §

Oikeus toisen rekisterinpitäjän henkilötietojen käsittelyyn

Tapaturmavakuutuskeskuksella on oikeus käsitellä sähköisen asiakirjan tietoja, jos se on välttämätöntä toimivaltaisen vakuutuslaitoksen selvittämiseksi.

23 §

Yhteistyöryhmä

Sähköisen tiedonvaihdon kehittämistä, hallinnointia ja kustannusten jakoa varten sosiaali- ja terveysministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan johdollansa toimivan yhteistyöryhmän, jossa ovat edustettuina yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua käyttävät toimijat. Jäsenten lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhteistyöryhmään siinä edustettuina olevien toimijoiden ehdotuksesta asiantuntijoita. Yhteistyöryhmässä on oltava edustettuna riittävä Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädännön, kansallisen sosiaaliturvalainsäädännön ja tietojärjestelmien asiantuntemus.

Yhteistyöryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa ja aina yhden edustettuna olevan toimijan sitä vaatiessa.

24 §

Yhteistyöryhmän tehtävät

— —

Yhteistyöryhmän on vuosittain todettava yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun käytöstä syntyneet kokonaiskustannukset.

— —

Yhteistyöryhmän on seurattava sosiaaliturvalainsäädännön toimeenpanoon liittyvää sähköisen tiedonvaihdon kehitystä.

25 §

Kustannusten jako

Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun kehittämis- ja käyttökustannukset sekä ylläpito- ja hallintokustannukset jaetaan vuosittain 4—10 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten, laitosten ja elinten kesken. Kehittämis-, käyttö-, ylläpito- ja hallintokustannusten jaon perusteena käytetään edellisen vuoden toteutuneita kokonaiskustannuksia ja vuositoteumia.

Kehittämiskustannukset sekä muutostöiden kustannukset jaetaan niistä aiheutuneen työmäärän perusteella niiden toimijoiden kesken, joita muutos koskee.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa yhteistyöryhmän yksimielisestä esityksestä 24 §:ssä tarkoitetut vuositoteumat ja niiden perusteella määräytyvän kunkin toimijan kustannusosuuden.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 § 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 353/2010, ja

lisätään 2 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1111/2017, 353/2010 ja 901/2014, uusi 3 a kohta sekä 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1111/2007, 353/2010, 901/2014 ja 1263/2016, uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Eläketurvakeskuksen tehtävät

— —

Eläketurvakeskuksen tehtävänä on lisäksi:

— —

3) ratkaista, sovelletaanko työntekijään, virkamieheen tai yrittäjään sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (*EU:n sosiaaliturvan perusasetus*) nojalla Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä tilanteissa, joissa on kyse sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annetussa asetuksessa (EY) N:o 987/2009 (*EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetus*) tarkoitetusta A1-todistuksesta tai EU:n sosiaaliturvan perusasetuksen 16 artiklan mukaisesta poikkeusluvasta;

3 a) ratkaista Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien määräysten mukaan, voidaanko henkilölle antaa sovellettavaa lainsäädäntöä koskeva todistus tai päätös, joka voi koskea myös poikkeuslupa-asiaa;

— —

Eläketurvakeskus antaa tällöin 2 momentin 3 ja 3 a kohdassa tarkoitetusta ratkaisusta todistuksen tai päätöksen.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———————

Helsingissä 20.8.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen

Liite
Rinnakkaistekstit

1.

Laki

sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain (352/2010) 21 §,

muutetaan 2 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohta, 4 §:n 1—5 ja 7 kohta, 5 §:n 2 momentti, 6 a §, 7 §:n 1 ja 5 kohta, 8 §:n 3 kohta, 10, 15, 17, 18, 19, 23 §, 24 §:n 2 momentti sekä 25 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 a § laissa 1137/2011 ja 23 § osaksi laissa 1557/2015, sekä

lisätään 2 §:n 1 momenttiin uusi 7 ja 8 kohta ja 24 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Määritelmät	*Määritelmät*
Tässä laissa tarkoitetaan:	Tässä laissa tarkoitetaan:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4) *luontoisetuuksilla* julkisia terveys- ja sairaalapalveluita, Kansaneläkelaitoksen järjestämää tai korvaamaa kuntoutusta sekä sairausvakuutuslain (1224/2004) ja tapaturmavakuutuslain (608/1948) mukaisia sairaanhoitokorvauksia;	4) *luontoisetuuksilla* julkisia terveys- ja sairaalapalveluja, Kansaneläkelaitoksen järjestämää tai korvaamaa kuntoutusta sekä sairausvakuutuslain (1224/2004) ja *työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015)* mukaisia sairaanhoito- *ja muita kulu*korvauksia;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
6) *sähköisellä asiakirjalla* täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettua rakenteista sähköistä asiakirjaa;	6) *sähköisellä asiakirjalla* täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettua rakenteista sähköistä asiakirjaa;
	*7) **yhteyspisteellä** täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua sähköistä tietojen välitysjärjestelmää;*
	*8) **yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelulla** yhteyspisteen ja sen käyttöön liittyvien Kansaneläkelaitoksen tuottamien teknisten palvelujen kokonaisuutta.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki

4 §

Toimivaltaiset laitokset etuuksia koskevissa asioissa

Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan i ja ii alakohdassa tarkoitettuja toimivaltaisia laitoksia ovat Suomessa sosiaaliturva-aloittain:

1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:

a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain mukaisista sairaanhoitokorvauksista ja Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta sekä perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien kustannusten korvaamisesta sekä asianomainen tapaturma-vakuutuslaitos tai Tapaturmavakuutuslaitosten liitto siltä osin kuin kyse on tapaturmavakuutuslain mukaisista sairaanhoitokorvauksista;

b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

2) työkyvyttömyysetuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyyseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyysetuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos;

3) vanhuusetuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos;

4) perhe-eläke-etuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia perheeläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia perheeläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos;

Ehdotus

4 §

Toimivaltaiset laitokset etuuksia koskevissa asioissa

Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan i ja ii alakohdassa tarkoitettuja toimivaltaisia laitoksia ovat Suomessa sosiaaliturva-aloittain:

1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:

a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain *tai rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013)* mukaisista sairaanhoitokorvauksista, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta ja perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien kustannusten korvaamisesta sekä asianomainen vakuutuslaitos ja *Tapaturmavakuutuskeskus* siltä osin kuin kyse on työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisista sairaanhoito- ja muista kulukorvauksista;

b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

2) työkyvyttömyysetuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyyseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia työkyvyttömyysetuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos *ja Eläketurvakeskus*;

3) vanhuusetuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia vanhuuseläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos *ja Eläketurvakeskus*;

4) perhe-eläke-etuudet:

a) kansaneläkejärjestelmän mukaisia perheeläkkeitä koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;

b) työeläkejärjestelmän mukaisia perheeläkkeitä koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos *ja Eläketurvakeskus*;

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa asianomainen tapaturmavakuutuslaitos tai Tapaturmavakuutuslaitosten liitto;	5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa asianomainen vakuutuslaitos *ja Tapaturmavakuutuskeskus*;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
7) varhaiseläke-etuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos;	7) varhaiseläke-etuuksia koskevissa asioissa työeläkelakien mukainen työeläkelaitos, *Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos*;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
5 §	5 §
Toimivaltaisiksi nimetyt laitokset ja elimet sovellettavaa lainsäädäntöä koskevissa asioissa	*Toimivaltaisiksi nimetyt laitokset ja elimet sovellettavaa lainsäädäntöä koskevissa asioissa*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos ovat perusasetuksen 16 artiklassa tarkoitettuja toimivaltaisen viranomaisen nimeämiä elimiä sovittaessa poikkeuksista sovellettavaan lainsäädäntöön 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. *Henkilön tai hänen työnantajansa pyynnöstä hakemus sovellettavasta lainsäädännöstä siirretään sosiaali- ja terveysministeriölle toimivaltaisena viranomaisena ratkaistavaksi.*	Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos ovat perusasetuksen 16 artiklassa tarkoitettuja toimivaltaisen viranomaisen nimeämiä elimiä sovittaessa poikkeuksista sovellettavaan lainsäädäntöön 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.
6 a §	6 a §
Toimivaltaiseksi nimetty laitos eräissä työttömyysetuuksien korvaamista koskevissa asioissa	*Toimivaltaiseksi nimetty laitos eräissä työttömyysetuuksien korvaamista koskevissa asioissa*
Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan iii alakohdassa tarkoitettu toimivaltaisen viranomaisen nimeämä toimivaltainen laitos on työttömyysvakuutusrahasto sovellettaessa perusasetuksen 65 artiklan 6 ja 7 kohdan ja täytäntöönpanoasetuksen 70 artiklan säännöksiä työttömyysvakuutuksen ansiosidonnaista järjestelmää koskevissa asioissa.	Perusasetuksen 1 artiklan q alakohdan iii alakohdassa tarkoitettu toimivaltaisen viranomaisen nimeämä toimivaltainen laitos on *Työllisyysrahasto* sovellettaessa perusasetuksen 65 artiklan 6 ja 7 kohdan ja täytäntöönpanoasetuksen 70 artiklan säännöksiä työttömyysvakuutuksen ansiosidonnaista järjestelmää koskevissa asioissa.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Asuinpaikan ja oleskelupaikan laitokset	*Asuinpaikan ja oleskelupaikan laitokset*
Perusasetuksen 1 artiklan r alakohdassa tarkoitettuja asuinpaikan ja oleskelupaikan laitoksia Suomessa ovat sosiaaliturva-aloittain:	Perusasetuksen 1 artiklan r alakohdassa tarkoitettuja asuinpaikan ja oleskelupaikan laitoksia Suomessa ovat sosiaaliturva-aloittain:
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:	1) sairausetuudet, äitiysetuudet ja vastaavat isyysetuudet:
a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain mukaisista sairaanhoitokorvauksista, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta sekä perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien korvaamisesta;	a) luontoisetuuksia koskevissa asioissa julkisia terveys- ja sairaalapalveluja antava yksikkö sekä Kansaneläkelaitos siltä osin kuin kyse on sairausvakuutuslain *tai rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain* mukaisista sairaanhoitokorvauksista, Kansaneläkelaitoksen järjestämästä tai korvaamasta kuntoutuksesta ja perusasetuksen nojalla annettavien sairaus- ja äitiysetuuksien kustannusten korvaamisesta;
b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;	b) rahaetuuksia koskevissa asioissa Kansaneläkelaitos;
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto;	5) työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa *Tapaturmavakuutuskeskus*;
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
8 §	8 §
Yhteyselimet	*Yhteyselimet*
Täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu yhteyselin Suomessa on:	Täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu yhteyselin Suomessa on:
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
3) Tapaturmavakuutuslaitosten liitto työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa sekä täytäntöönpanoasetuksen IV osaston kustannusten korvaamista koskevissa säännöksissä yhteyselimelle määriteltyjen tehtävien osalta.	3) *Tapaturmavakuutuskeskus* työtapaturma- ja ammattitautietuuksia koskevissa asioissa *ja* täytäntöönpanoasetuksen IV osaston kustannusten korvaamista koskevissa säännöksissä yhteyselimelle määriteltyjen tehtävien osalta.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Takaisinperintä	*Perintää koskeva nimetty laitos*
Toisen jäsenmaan laitoksen vakuutusmaksuja koskevan takaisinperintäpyynnön osalta täytäntöönpanoasetuksen 75 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu nimetty laitos on Suomessa Eläketurvakeskus.	Toisen jäsenmaan laitokselle tehtävän *maksamattomia* vakuutusmaksuja koskevan perintäpyynnön osalta *ja tilanteessa, jossa Suomessa ei ole eläkettä maksussa*, täytäntöönpanoasetuksen 75 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu nimetty laitos on Eläketurvakeskus.
Tässä laissa tarkoitetun viranomaisen tai laitoksen taikka toimeentulotukea myöntävän viranomaisen liikaa maksaman määrän takaisinperinnästä muusta jäsenvaltiosta myönnettäväksi tulevasta eläkkeestä huolehtii Eläketurvakeskus.	
15 §	15 §
Yhteyspiste	*Yhteyspiste*
Täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu yhteyspiste Suomessa on sijoitettu Kansaneläkelaitokseen.	*Yhteyspiste on sijoitettu Kansaneläkelaitokseen.*
17 §	17 §
Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja vastuu yhteyspisteenä	*Kansaneläkelaitoksen tehtävät ja vastuu* ***yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä***
Kansaneläkelaitos ylläpitää yhteyspisteen toimintaa varten tarvittavaa tietoteknistä valmiutta ja huolehtii, että tiedonvaihdon tietoturvataso on riittävä sekä hoitaa yhteyspisteen tietojärjestelmää tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten, laitosten ja elinten lukuun. Kansaneläkelaitos voi myös tuottaa tietojärjestelmään liittyviä palveluja edellä mainituille viranomaisille, laitoksille ja elimille. Kansaneläkelaitos vastaa yhteyspisteen yleisestä toiminnasta ja toiminnan lainmukaisuudesta sekä vastaa tietojärjestelmässä olevien tietojen käytettävyydestä, eheydestä, muuttumattomuudesta, suojaamisesta, säilyttämisestä ja hävittämisestä. Kansaneläkelaitos järjestää yhteyspisteen toimintaa varten tarpeelliset varajärjestelmät toimintahäiriöiden ja poikkeusolojen varalle.	Kansaneläkelaitos ylläpitää *yhteyspistettä 4—10 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten, laitosten ja elinten lukuun ja huolehtii, että sen toiminta antaa tietotekniset valmiudet sähköiseen tiedonvaihtoon. Kansaneläkelaitos myös tuottaa ja ylläpitää yhteyspisteen käyttöön liittyviä teknisiä palveluja.* *Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun ylläpitäjänä Kansaneläkelaitos toimii luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) tarkoitettuna henkilötietojen käsittelijänä. Siltä osin, kun kyse on Kansaneläkelaitoksen yhteyspisteelle tuotta-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Kansaneläkelaitos kerää lokitiedot tietojärjestelmässä olevien tietojen käytön seurantaa varten. Kansaneläkelaitos huolehtii yhteyspisteessä käsiteltyjen ja sen kautta välitettyjen sähköisten asiakirjojen tilastoinnista 25 §:ssä tarkoitettujen kustannusten jakamiseksi.	*masta henkilön tunnistamispalvelusta, Kansaneläkelaitos toimii mainitun asetuksen mukaisena henkilötietojen rekisterinpitäjänä.* Kansaneläkelaitos huolehtii *yhteyspisteen kautta kulkevien sähköisten asiakirjojen määrän tilastoinnista* 25 §:ssä tarkoitettujen kustannusten jakamiseksi.
18 §	18 §
Rekisterinpitäjien tehtävät ja vastuu	***Rekisterinpitäjät***
Kukin viranomainen, laitos ja elin on yhteyspisteen tietojärjestelmässä käsiteltävien omien tietojensa rekisterinpitäjä ja vastaa näiden tietojen sekä yhteyspisteen kautta sille välitettyjen tai käyttöön annettujen sähköisten asiakirjojen osalta lokitietojen keräämisestä tietojen käytön seurantaa varten.	*Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun rekisterinpitäjinä toimivat 4—10 §:ssä tarkoitetut viranomaiset, laitokset ja elimet, kukin omien tietojensa osalta.*
19 §	19 §
Käyttöoikeudet yhteyspisteen tietojärjestelmäpalveluun	***Oikeus toisen rekisterinpitäjän henkilötietojen käsittelyyn***
Tapaturmavakuutuslaitosten liitolla ja Eläketurvakeskuksella on oikeus avata toimivaltaansa liittyvä sähköinen asiakirja, jos se on välttämätöntä toimivaltaisen tapaturmavakuutuslaitoksen tai työeläkelaitoksen selvittämiseksi.	*Tapaturmavakuutuskeskuksella on oikeus käsitellä sähköisen asiakirjan tietoja, jos se on välttämätöntä toimivaltaisen vakuutuslaitoksen selvittämiseksi.*
21 §	
Henkilötietojen käsittely ja säilytys	
Kansaneläkelaitoksella on yhteyspisteen toimintaa varten oikeus käsitellä tietojärjestelmässä olevia tietoja tietojärjestelmän käyttötarkoituksen mukaisesti. *Asiakirjojen säilytysaikojen määräämisestä on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai muussa laissa säädetään.*	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Yhteistyöryhmä	*Yhteistyöryhmä*
Sähköisen tiedonvaihdon kehittämistä, hallinnointia ja kustannusten jakoa varten sosiaali- ja terveysministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan *kuusijäsenisen yhteistyöryhmän, jossa ovat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto ja Työttömyyskassojen yhteisjärjestö.* Jäsenten lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhteistyöryhmään siinä edustettuina olevien toimijoiden ehdotuksesta *enintään kaksi asiantuntijaa*. Yhteistyöryhmässä on oltava edustettuna riittävä Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädännön, kansallisen sosiaaliturvalainsäädännön ja tietojärjestelmien asiantuntemus.	Sähköisen tiedonvaihdon kehittämistä, hallinnointia ja kustannusten jakoa varten sosiaali- ja terveysministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan *johdollansa toimivan yhteistyöryhmän, jossa ovat edustettuina yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelua käyttävät toimijat. Jäsenten lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhteistyöryhmään siinä edustettuina olevien toimijoiden ehdotuksesta asiantuntijoita.* Yhteistyöryhmässä on oltava edustettuna riittävä Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädännön, kansallisen sosiaaliturvalainsäädännön ja tietojärjestelmien asiantuntemus.
Yhteistyöryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan. Yhteistyöryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa ja aina yhden edustettuna olevan toimijan sitä vaatiessa.	Yhteistyöryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa ja aina yhden edustettuna olevan toimijan sitä vaatiessa.
24 §	24 §
Yhteistyöryhmän tehtävät	*Yhteistyöryhmän tehtävät*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Yhteistyöryhmän on vuosittain todettava sähköisen tiedonvaihdon, yhteyspisteen yleisen hallinnoinnin ja käytettyjen palvelujen vuositoteumat sekä toteutuneet kokonaiskustannukset.	Yhteistyöryhmän on vuosittain todettava *yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun käytöstä syntyneet kokonaiskustannukset*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Yhteistyöryhmän on seurattava sosiaaliturvalainsäädännön toimeenpanoon liittyvää sähköisen tiedonvaihdon kehitystä.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
Kustannusten jako	*Kustannusten jako*
Yhteyspisteen yhteiset käyttö- ja hallinnointikustannukset jaetaan vuosittain tiedonvaihtoon osallistuneiden toimijoiden kesken tiedonvaihdon ja käytettyjen palvelujen määrän perusteella siten, että perusteena käytetään edellisen vuoden toteutuneita kokonaiskustannuksia ja vuositoteumia.	*Yhteyspisteen tietojärjestelmäpalvelun kehittämis- ja käyttökustannukset sekä ylläpito- ja hallintokustannukset jaetaan vuosittain 4—10 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten, laitosten ja elinten kesken. Kehittämis-, käyttö-, ylläpito- ja hallintokustannusten jaon perusteena* käytetään edellisen vuoden toteutuneita kokonaiskustannuksia ja vuositoteumia.
Kehittämis- ja ylläpitokustannukset sekä muutostöiden kustannukset jaetaan niistä aiheutuneen työmäärän perusteella toimijoiden kesken. Yhteisiksi luettavat kustannukset jaetaan käyttö- ja hallinnointikustannusten suhteessa. Yksinomaan yhtä toimijaa koskevien muutosten aiheuttamista kustannuksista vastaa kyseinen toimija.	*Kehittämiskustannukset sekä muutostöiden kustannukset jaetaan niistä aiheutuneen työmäärän perusteella niiden toimijoiden kesken, joita muutos koskee.*
Yhteyspisteen rakentamiskustannukset jaetaan toimijoiden kesken kunkin toimijan osuudesta aiheutuneen työmäärän perusteella sekä yhteisiksi luettavat kustannukset arvioitujen käyttö- ja hallinnointikustannusten suhteessa.	
Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa yhteistyöryhmän esityksestä 24 §:ssä tarkoitetut vuositoteumat ja niiden perusteella määräytyvän kunkin toimijan kustannusosuuden.	Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa yhteistyöryhmän *yksimielisestä* esityksestä 24 §:ssä tarkoitetut vuositoteumat ja niiden perusteella määräytyvän kunkin toimijan kustannusosuuden.
	———
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 § 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 353/2010, ja

lisätään 2 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1111/2017, 353/2010 ja 901/2014, uusi 3 a kohta sekä 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1111/2007, 353/2010, 901/2014 ja 1263/2016, uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Eläketurvakeskuksen tehtävät	*Eläketurvakeskuksen tehtävät*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Eläketurvakeskuksen tehtävänä on lisäksi:	Eläketurvakeskuksen tehtävänä on lisäksi:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) ratkaista työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakemuksesta, onko sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (*EU:n sosiaaliturvan perusasetus*) ja sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annetun asetuksen (EY) N:o 987/2009 (*EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetus*) tai Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan ulkomailla työskentelevään henkilöön sovellettava Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, ja antaa muusta kuin EU:n sosiaaliturvan perusasetuksen 16 artiklassa tarkoitetun poikkeuslupa-asian ratkaisusta asianosaisen pyynnöstä valituskelpoinen päätös;	3) *ratkaista, sovelletaanko työntekijään, virkamieheen tai yrittäjään sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (EU:n sosiaaliturvan perusasetus) nojalla Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä tilanteissa, joissa on kyse sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annetussa asetuksessa (EY) N:o 987/2009 (EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetus) tarkoitetusta A1-todistuksesta tai EU:n sosiaaliturvan perusasetuksen 16 artiklan mukaisesta poikkeusluvasta;*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	3 a) ratkaista Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien määräysten mukaan, voidaanko henkilölle antaa sovellettavaa lainsäädäntöä koskeva todistus tai päätös, joka voi koskea myös poikkeuslupa-asiaa;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Eläketurvakeskus antaa tällöin 2 momentin 3 ja 3 a kohdassa tarkoitetusta ratkaisusta todistuksen tai päätöksen.
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .